

UZAKTAN VE AÇIK EĞİTİMDE İLK TELEVİZYON DERSLERİ

Prof. Dr. Zeki Kaya
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakóltesi
zkaya@gazi.edu.tr

Özet

Çağdaş öğretiminde okuma ve yazmanın değerini unutmamakla birlikte kural olarak görme ve işitme çok daha merkezi bir yere sahiptir. Görme ve işitmeye dayalı filmler ve televizyon dersleri öğrencilere önemli bilgiler kazandırabilmektedir. Sınıf ortamında öğrenciler film ve televizyon yoluyla verilen sunumlardan büyük ölçüde yararlanabilmektedirler. Film ve televizyon programlarıyla birleştirilen konulardaki resimleri, grafikleri ve metinleri kısa sürede anlayabilmektedirler. Öte yandan, filmler ve televizyon programları öğrenme özürü öğrenciler için de yararlıdır. Eve bağımlı çocuklar için bunlar özel öğretmen yerine geçebilmekte ve öğretim daha ekonomik olabilmektedir. Özellikle, diğer yöntem, teknik araç ve gereçlerle yeterince sunulamayan bilgiler filmlerle televizyonla sunulduğunda bilgiler öğrenciler tarafından daha iyi öğrenilmektedir. Geçmiři uzun yıllara dayanan filmler uzaktan eğitim gören öğrenciler için de ders olarak hazırlanmış ve televizyondan sunulmuştur.

Bu çalışmada öncelikle filmlerin ve televizyonun eğitim amaçlı kullanımını açıklayan ilk eğitsel televizyon yayınları üzerinde durulmaktadır. Daha sonra sırasıyla; televizyon derslerinin hazırlanması, yapım öncesi, yapım ve yapım sonrası işlemler ile televizyon derslerinin yararları ve sınırlılıkları açıklanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Uzaktan eğitim, açık eğitim, televizyon dersleri.

FIRST TELEVISION COURSES IN DISTANCE AND OPEN EDUCATION

Abstract

Although not forgetting the value of reading and writing in the center of contemporary teaching, seeing and hearing as a rule has a much more central place. Vision and hearing-based films and television courses can provide students with important information. In the classroom, students can benefit greatly from film and television presentations. They are able to understand the pictures, graphics and texts on subjects that are combined with film and television programs in a short time. On the other hand, films and television programs are also useful for students with learning disabilities. For home-dependent children, they can replace private tutors and teaching can be more economical. Particularly, students learn better when the information that cannot be adequately presented by other methods, technical tools and equipment is presented with films and television. The films, which have a long history, have been prepared as a course to be presented on television for the students studying at distance education and presented on television.

This study primarily focuses on the first educational television broadcasts explaining the educational use of films and television. Then, respectively; preparation of television lessons, pre-production, production and post-production procedures and the benefits and limitations of television courses are explained.

Keywords: Distance education, open education, television courses.

GİRİŞ

İlk Eğitsel Televizyon Yayınları

Günümüzün en önemli kitle iletişim aracı olan televizyondan önce filmler hazırlanmıştır. İlk makaralı film 1888 yılında George Eastman tarafından bulunmuştur. Birkaç yıl sonra Thomas Edison'un asistanı William Dickson makaralı filmleri 30 saniyelik hareketli filmler oluşturmada kullanmıştır. 1890'lı yılların

www.jret.org @ Her hakkı saklıdır. Dergide yayınlanan yazıların; intihal, etik ve diğer 66 tüm sorumluluğu yazara/yazarlara aittir.

ortasında kineskoplar kullanılmaya başlanmıştır. Fransa'da Lumier Kardeşler film yapımında yüksek hızlı kameralarla çalışmalarını sürdürmüşlerdir. 1895 yılının 28 Aralık ayında Kumier kardeşler dünyanın ilk tecimsel film tiyatrosunu Paris'te açmışlardır.

Sessiz filmler, izleyenleri oldukça etkilemiştir. İzleyicilerin etkilenmeleriyle birlikte o yıllarda Chaplin, Gish ve Garbo film yıldızı olmuşlardır. Hollywood film endüstrisinin merkezi durumuna gelmiştir. 1920'li yılların sonunda filmler hareketin yanı sıra ses de kazanmıştır.

Hareketli filmlerin eğitim gücü, bulunuşundan hemen sonra fark edilmiştir. 1910 yılında Amerika'da yayımlanan Eğitim Filmleri Kataloğu'nda binden fazla film kiralık listesinde yer almıştır. Ford Motor Company, 1916 yılında tarım, tarih, coğrafya ve yaşam bilgisi konularında bir çok film geliştirmiştir. 1923 yılında Yale Üniversitesi Amerikan Tarihiyle ilgili filmler yapmıştır. 1926 yılında Eastman Kodak Şirketi tarafından coğrafya ve fen alanlarında filmler hazırlanmıştır. Bu şirketin hazırladığı filmler denemek amacıyla 10.000'den fazla öğrenciye izletilmiştir. Deneme sonuçları Kodak'ı öylesine etkilemiştir ki, daha sonraki 20 yılda şirket, okullarda kullanılmak üzere 300 film yapmıştır.

1920'li yıllarda eğitim filmleri daha çok din eğitim veren okullar tarafından kullanılmıştır. Eğitim filmlerini kullanma bakımından din eğitimi veren okulları öğretmen yetiştiren kurumlar izlemiştir. Daha sonraki yıllarda ilköğretim ve ortaöğretim basamağındaki okullarda eğitim filmlerinin kullanımı yaygınlaşmıştır. Araştırmalar, 1933 yılının ortalarında Amerika Birleşik Devletleri'nde ilkökul öğretmenlerinin derslerde filmler kullandığını göstermiştir. 1954 yılında yapılan bir araştırma ise ilkökul öğretmenlerinin dörtte üçünün derslerinde filmlerden yararlandığını ortaya çıkartmıştır (Hackbarth, 1996).

Film ile yapılan eğitiminin hızlı yaygınlaşması, İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan Ordusunun filmlerle eğitilmesine bağlanabilir. İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan Ordusunun eğitilmesinde filmler yoğun olarak kullanılmıştır. Savaş yıllarında ordu için 16 mm.lik belgesel ve eğitim filmlerinden binlerce yapılmıştır. Savaş sonrası yapılan özendirme çalışmaları film yapımcılarını eğitim alanına yöneltmiştir (Hackbarth, 1996).

Günümüzde binlerce filmin sınıf ortamında kullanım için uygun olduğu söylenebilir. Nitekim, birçok ülkede ilaç kullanımı, cinsellik, intihar gibi konular için hazırlanmış filmlerden sınıf ortamında yararlanılmaktadır. Ayrıca, enerji krizi, güneş sistemi, AİDS, otomobil güvenliği, kendine saygı konularını kapsayan filmler de sınıf ortamında kullanılmaktadır. Film ile yapılan sunum sınıf ortamının karartılmasını gerektirirken televizyon ile yapılan sunum sınıf ortamının karartılmasını gerektirmemektedir.

Televizyon kavramı olarak, uzak anlamına gelen "tele" ile görme anlamına gelen "vision" sözcüklerinden oluşmuştur. Teknik yönden ise televizyon bir görüntüyü elektronik biçime dönüştürme ya da elektrik güçleri örüntüsü biçiminde kaydetme aracıdır (Alkan, 1977; Kaya, 1998),).

Günümüzün en önemli kitle iletişim aracı olan televizyonla ilgili ilk çalışmaların İrlanda'lı telgrafçı Andrew May'ın 1873 yılında ışık dalgalarını elektrik akımına çevirmenin yollarını bulmasıyla başladığını söyleyebiliriz. Işık dalgalarını elektrik akımına çevirmenin yollarının bulunmasının ardından 1884 yılında Rus bilim adamı Paul Nipkow resim tarayabilen bir araç geliştirmiştir. Bu araçtan yararlanılarak 1923' yılında Washington'daki bir laboratuvarında ilk televizyon deneme yayını yapılmıştır. Charles F. Jenkins tarafından yapılan bu yayını İskoçya'lı bilim adamı Logie Baird'in 1926 yılında yaptığı deneme yayını izlemiştir.

İlk düzenli televizyon yayını 1936 yılında İngiltere'de başlatılmıştır (Aziz, 1982). İngiltere'nin ardından 1939 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Sovyetler Birliği'nde düzenli televizyon yayınlarına geçilmiştir. Türkiye'de ise televizyon yayınları 1968 yılında başlatılmıştır.

Televizyon yayınlarının başlatılmasıyla birlikte evlerin çoğuna kısa sürede televizyon girmiştir. Televizyonun evlere girmesiyle bir yandan toplum daha çok konuşur olmuş diğer yandan da

toplumdaki çelişkiler ortaya serilmiştir. Televizyonunun evlerde yaygınlaşmasına paralel olarak televizyon programları da çoğalmıştır. Ekranda şiddet ve cinsellik artınca toplumda da artmıştır. Bunun karşısında sistemler aile saatleri programları ve hem zekaya hem de kalbe yönelen programları yapmıştır. Belgesel oyunlaştırmalar ile tarihteki önemli olaylar ele alınmış ve pek çok kişiye ulaştırılmıştır. 1970'li yılların sonunda ağırlıklı olarak suç ve serüvenlerle ilgili öyküler, 1980'li yıllarda da Dallas, Hanedan gibi diziler birçok ülkede televizyonda yayınlanmıştır. 1990'lı yıllarda ise televizyonda daha çok gerçekler göz önüne serilmiştir. Yayınlanan canlı tartışma programlarına zor durumdaki insanlar ve uzmanlar katılmışlardır. Stüdyodaki ve stüdyo dışındaki izleyiciler sorular sorup, yorum yapmışlardır.

Bir evde televizyon bir günde yaklaşık 7 saat açıktır. Çocuklar haftada 25 saat televizyon izlemektedir. Bunların çoğu Taş Devri, Şeker Kız, Tom ve Jerry, Susam Sokağı ve Barney ile Arkadaşları gibi çocuk programlarıdır. Bu programlardaki karakterler daha çok arkadaşlığı ve paylaşımı model olarak sunmaktadır. Gençler okulda geçirdiği süreden daha fazla bir süreyi, haftada yaklaşık 20 saati televizyon izleyerek geçirmektedir. Gençlere göre yetişkinler daha az televizyon izlemektedirler (Hackbarth, 1996). Gençlere ve yetişkinlere yönelik programlar da çoktur. Günümüzde programların zenginliği düşünülürse, araştırmaların tüm yaş gruplarında televizyon izlemenin daha önceki yıllara göre artmadığını göstermesi ilginçtir.

En önemli çocuk programı, 1969 yılında oluşturulan Susam Sokağıdır. Bu program, çocukların ilgilerini hayvanlara, çizgi filmlere ve müziğe çekmektedir. Susam Sokağında çocuklara harfler, rakamlar, geometrik şekiller gibi sembolik sunumlar ile algılama, sınıflama, sorgulama ve sorun çözme öğretilmektedir. Bu dizi, diğer eğitsel programlardan çok daha fazla ilgi toplamaktadır. Bazı araştırmacılar bu dizinin çocuklarda daha kısılan ilgi odağı, duyuşsal açıdan aşırı yüklenme, gerçek dünyada değişimin hızla gerçekleşmesi konusunda beklenti yarattığını ileri sürmektedirler. Araştırmacıların elde ettiği bir başka bulgu da, çocukların harf ve sayıları sıralayabildikleri fakat bunları uygun şekilde kullanamadıklarıdır.

Önemli çocuk programlarından biri de, Bay Rogers'ın Komşularıdır. Bu program, çocukların sosyal ve duygusal gelişimine rehberlik etmek ve onların kendilerine değer vermesini sağlamak amacıyla yaklaşık 30 yıl önce üretilmiştir. Bay Rogers'ın Komşularında kurallara uyma, sıra bekleme, kızgınlığı kontrol altına alma, kendini ayarlama, duyguların farkına varma ve duyguları dile getirme, yardımlaşma, paylaşma ve ortaklık yapma gibi konular işlenmektedir (Hackbarth, 1996). Bu programlara çok sayıda program eklenebilir. Bunların tümünün çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimine katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz.

Gençlere yönelik programlara İçeride/Dışarıda dizisi örnek olarak gösterilebilir. Amacı gençlerde duygusal gelişimi hızlandırmaktır. İçeride/Dışarıda dizisinde insanların duygularını farklı şekillerde dile getirdikleri, özgürlük ve sorumluluk ilişkisi gibi konulara yer verilmektedir. Konular her biri 15 dakikalık programlarla sunulmaktadır. Programlar, kardeş ilişkilerinin ve arkadaş sorunlarının yanı sıra boşanma, çocuk tacizi ve aile üyelerinin ölümü gibi daha derin konuları da içermektedir. Söz konusu programlar gençleri, yorum ve tartışmaya özendirmek için açık uçlu bitirilmektedir.

Özellikle belgeseller bilgilendirici ve düşünce yaratıcıdır. Kıbrıs Barış Harekatı, İpek Yolu, Cumhuriyet, Küba Krizi, Vietnam Savaşı ve Watergate konularındaki programları izleyicilerin yakın tarih konusunda düşünmesini sağlamaktadır. Bazı programlar geleneksel görüşleri desteklemektedir.

Belgesel oyunlaştırmalar olayları az da olsa yanlış verebilmektedir. Bunun nedeni doğru ile yanlış arasındaki çatışmayı yeterince açıklayamamak olmaktadır. Daha ciddi bir hata da bu programların gerçeği tümüyle yansıttığı görüşünün ileri sürülmesidir. Bu olumsuzluklara karşın çoğu program sınıf ortamında başarı kazanabilmektedir.

Bazı programların sınıf ortamında kullanılmasının başarılı olmasında başlıca iki nedeni olduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan birincisi bu programların video kasetlerde hazır oluşu ve gerektiğinde izlenebilmesidir. Bir diğer neden de, programlara ait çalışma rehberlerinin olmasıdır. Çalışma rehberleri

konuyu özetlemekte, sorular sunmakta, hazırlık ve gözlem etkinlikleri için önerilerde bulunmakta ve ek okuma kaynakları önermektedir.

Buraya kadar olan kısımda anılan programların değerli olduğunu belirtebiliriz. Çünkü bu programlar eğlendirmenin yanı sıra bilgiler de vermektedir. Ders içeriğini doğrudan sunmaya yönelik programlar da vardır. Bunlara öğretim amaçlı televizyon programları ya da televizyon dersleri denilmektedir. Okulların kendi televizyonunu edinip ve kendi programlarını ürettiklerinde derslerin yayınlanmaya başladığını söyleyebiliriz. Diğer bir deyişle televizyon derslerinin 1950'li yılların ortalarında yayınlanmaya başladığını söyleyebiliriz.

Günümüzde bu yayınlardan Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Almanya, Türkiye ve dünyadaki daha birçok ülkedeki uzaktan eğitim gören öğrencilerin yararlandığı bilinmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1950'li yılların başında Houston ve Iowa Steat Üniversitelerinde kredi tamamlamak için televizyonla ders uygulamasına geçilmiştir. 1980 yılında ABD'deki lise sonrası kurumların yaklaşık üçte ikisinde televizyonla ders verilmekteydi ve yarım milyondan fazla öğrenci bu derslerin çoğuna kayıtlıydı. Bu dersler yerleşkedeki derslere katılmayan öğrencilere öğrenim olanağı sunmuştur. Televizyon dersleri yerleşkede bulunmak için zamanı ya da parası olmayan öğrencilerin de ilgisini çekmiştir.

İngiltere'de televizyon dersleri sunan kurumlardan en iyi bilineni Açık Üniversitedir. Var olan kurumlarla eğitim amaçlarına ulaşamayan kişilere fırsat sunmak üzere 1971 yılında kurulmuştur (Alkan, 1987). Bu kurumun günümüzde bile formal giriş koşulları yoktur. Ancak öğrenciler ders kredisi ve derece kazanmak için sınavları geçmek zorundadırlar. Programlar öğretim üyeleri ve BBC personelinden oluşan ekip tarafından sürekli olarak güncelleştirilmektedir. BBC televizyonundan yayınlanan dersler, temel öğrenme kaynağı olarak öğrencilere sunulan yazılı gereçleri desteklemek üzere hazırlanmaktadır. Almanya'da da Açık Üniversite vardır. 1970'li yıllarda yüksek öğrenim görmek isteyenlerin sayısının artması 1974 yılında Açık Üniversitenin kurulmasına neden olmuştur. Bu üniversitenin tam zamanlı, yarı zamanlı, kursiyer, konuk ve ikinci dal öğrenimi olmak üzere beş değişik konumda öğrencisi vardır. Öğrencilerin, başka bir üniversitede öğrenim görürken ders alma, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi görme olanağı da vardır. Almanya'daki Açık Üniversitenin uyguladığı programlar öğrencilere, ders kitapları, radyo ve bilgisayarın yanı sıra televizyon aracılığıyla da sunulmaktadır. Televizyon dersleri bu ülkede de ders kitaplarını destekleyecek nitelikte hazırlanmaktadır. Öğrenciler, hazırlanmış olan derslerin kaydedilmiş halini, televizyondan izlemek yanında kiralayarak, satın alarak ya da Almanya içine ve dışına yayılmış öğrenci merkezlerinde yararlanabilmektedir (Kartal, 1998; Kaya ve Gür, 1999; Varol ve Varol, 1998).

Türkiye'de de televizyon derslerinin daha çok uzaktan eğitim gören öğrenciler için hazırlanıp yayınlanmış olduğunu görmekteyiz. Televizyondan yararlanarak uzaktan eğitim uygulayan kurumlarımız Anadolu Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Açıköğretim Lisesi ve Açık İlköğretim Okuludur. Fırat Üniversitesi dışındaki diğer kurumlar derslerini Tv 2 ve Tv 4 kanallarından yayınlamışlardır. Fırat üniversitesi ise kendi televizyonundan yayınlamıştır. Bu kurumların tümünde televizyon dersleri yazılı gereçleri desteklemek üzere hazırlanmıştır.

TELEVİZYON DERSLERİNİN HAZIRLANMASI

Televizyon dersleri de radyo dersleri gibi; düz anlatım, soru- yanıt, görüşme, oyunlaştırma ya da tüm bunların karması şeklinde olabilmektedir. Düz anlatım, bir sunucu tarafından efekt ve ses yardımı olmaksızın verilen derstir. Soru-yanıt biçimindeki ders iki kişinin birbirini tamamlayan konuşmalarıyla yapılır. Düz anlatım biçimindeki derste olduğu gibi soru yanıt biçimindeki derste de efekt ve ses kullanılmaz. Görüşme biçimindeki ders genelde uzman kişi ya da kişilerle görüşülerek ve konuşularak yapılır. Oyunlaştırma biçimindeki derste konular oyunlaştırılarak verilir. Karma derste ise düz anlatım, soru- yanıt, görüşme ve oyunlaştırmanın tümü ya da bir kaçısı kullanılır.

Radyo derslerinde olduğu gibi televizyon dersinin hazırlanması da bir ekip çalışmasını gerektirmektedir. Televizyon dersinin hazırlanmasıyla ilgili işlemler tasarım ekibi olarak adlandırılabilir ekip tarafından yürütülür.

Tasarım ekibinde şu görevliler yer alır:

1. Proje Yöneticisi
2. Yapımcı-yönetmen
3. Öğretim Süreçleri Tasarımcısı
4. Alan Uzmanı
5. Senaryo Yazarı
6. Eğitim Psikologu
7. Grafik Uzmanı ve Video Grafik Uzmanı
8. Ses Uzmanı

Televizyon derslerinin yapım öncesinde görevli tasarım ekibinde radyo derslerinin tasarım ekibinden farklı olarak grafik ve video grafik uzmanı da yer alır.

Grafik ve Video Grafik Uzmanı: Grafik ve video grafik uzmanının tasarım ekibindeki temel görevi düşünceleri etkili bir şekilde açıklayabilecek görüntü ve semboller yaratmak ve bulmaktır. Biçimlendirilmiş metinlerin ne zaman animasyonla ya da durgun grafiklerle destekleneceğine karar verir (Milli Eğitim Bakanlığı, 1993).

Tasarım ekibindeki görevlilerin sayıları radyoya yönelik derslerde olduğu gibi, televizyon dersi hazırlanmasıyla ilgili projelerin niteliğine göre değişebilmektedir.

Örneğin; Açık İlköğretim Okulunun yedinci sınıf Güzel Konuşma ve Yazma Dersine yönelik 20'er dakikalık 10 dersten oluşan bir projede, bir proje başkanı, bir öğretim süreçleri tasarımcısı, beş alan uzmanı, üç senaryo yazarı, bir eğitim psikologu, iki grafik ve video grafik uzmanı, iki ses uzmanı ve üç yapımcı yönetmen görev alabilir.

Tasarım ekibinin sorumluluğu, radyo derslerinde olduğu gibi gelen öneriler ve belirlenen gereksinimler doğrultusunda televizyon dersinin gerekli olup olmadığını, hangi kitleye hangi amaçlarla yöneleceğini ve hedef kitlenin özelliklerinin neler olduğunu belirlemekle başlar (Milli Eğitim Bakanlığı 1993).

Televizyon dersinin hazırlanması süreci, radyo derslerinin hazırlanması sürecinde olduğu gibi yapım öncesi, yapım ve yapım sonrası işlemlerinden oluşur.

Yapım Öncesi İşlemler

Yapım öncesi, bir televizyon dersinin yapılmaya başlamasından önce gelen bütün ilk süreçleri kapsamaktadır. Bu süreçte yapılması gereken işlemler vardır. Radyo derslerinin yapım öncesi sürecinde yapılması gereken işlemlerden farklı olarak televizyon derslerinin yapım öncesi işlemlerde senaryonun resimli öyküsü de hazırlanır. Televizyon derslerinin birbirini izleyen yapım öncesi işlemleri şunlardır:

1. Gereksinim çözümlenmesi.
2. Hedeflerin belirlenmesi.
3. Stratejilerin belirlenmesi.
4. Ayrıntılı öykünün hazırlanması.
5. Senaryonun resimli öyküsünün hazırlanması
6. Dersin senaryosunun yazımı.

Televizyon dersiyle ilgili gereksinim çözümlenmesi, hedefler ile stratejilerin belirlenmesi ve ayrıntılı öykünün hazırlanması işleminin ardından senaryonun resimli öyküsü hazırlanır.

Resimli Öykünün Hazırlanması: Resimli öykü bir görsel canlandırma dizisidir. Ders ile ilgili kavramların, düşüncelerin, stratejilerin ve içeriğin bir dizi halinde resimlendirilmesidir. Resimli öykü hazırlamanın temel amacı görsel etkiyi güvenceye almaktır. Bu amaç; senaryo yazarıyla tasarım ekibi

arasında iletişim kurma, kavramları, içeriği ile düşünceleri görselleştirme ve görsel düşünceleri dersin sunucusuna bir iletişim kaynağı niteliği taşır.

Televizyon dersi senaryosunun resimli öyküsünün hazırlanması işleminden sonra senaryo yazılır. Radyo dersi senaryolarının yazımında olduğu gibi senaryo yazımında yazım biçimine uymak gerekir. Genellikle senaryolarda sayfa ortadan dikey olarak ikiye bölünerek yazılır. Sol yanda yönetmenin not tutabileceği boşluklar kalmasına dikkat edilir. Senaryo daktiloyla ya da bilgisayarla satır sonundaki sözcükleri bölmeden bir buçuk- iki satırlık boşluklar bırakılarak ve 12 punto olarak yazılır (Miller, 1993).

Senaryonun dili, anlaşılır ve doğal konuşma diline yakın olmalıdır. Konuşma içinde duraksama olduğunda üç nokta (...), konuşma tekrar devam ederse ya da cümle havada kalacak şekilde bitecekse dört nokta (....) eğer karakter konuşurken düşünmek için verdiği arada ya da sözünün kesilmesinde düz çizgi (____) kullanılır (Miller, 1993). Aşırı bilimsel ve kitaplardaki gibi anlatımlar olmamalıdır (Kılıç, 1987). Aşağıda gerek biçimsel gerekse yazım bakımından örnek niteliğinde Türkiye'deki Açık İlköğretim Okulunun 7. Sınıf Türkçe Dersinin bir konusu için yazılmış bir televizyon dersi senaryosu verilmiştir.

ÜRÜN KİMLİĞİ

PROJE/DİZİ ADI : A.İ.Ö. Materyalleri ARAÇ TÜRÜ:
PROGRAM/ÜRÜN ADI : 7. Sınıf Güzel Konuşma Yazma
PROGRAM NO : 7/7
HEDEF KİTLE : AİÖ öğrencileri ve genel izleyici kitlesi
PROGRAM SÜRESİ :
PROGRAMIN KONUSU : Yaratıcı yazma çalışması
PROGRAMIN AMACI : Örnek yaratıcı yazma çalışmaları verilerek yazma arzusu yaratmak. Eş anlamlı sözcüklerin doğru kullanılması için istek uyandırması.
ALT AMAÇLARI :
1) Tablo üzerinde yorumlarla düşüncesini sözlü ve yazılı ifade etmenin kurallarını sezdirmek.
2) İzledikleri inceledikleri filmleri, tabloları, fotoğrafları, anlatma hevesi uyandırmak.
3) Yaratıcı yazma çalışmalarından zevk almaları için onları yönlendirmek
4) Eş anlamlı sözcüklerin doğru kullanımını sağlamak.
İÇERİK STRATEJİLERİ : Yaratıcı yazma çalışmaları oyuncularla örneklenecek sunucu açıklama yapacak.
Dil yanlışları örneklenecek.
KİŞİLER :Sunucu
Oyuncular
Sunucu
MÜZİK :Jenerik
EFEKT :
GRAFİK :
DEKOR/AKSESUAR :
PLATO/SET :

TASARIM EKİBİ GÖREVLİLERİ

ÜRETİM ÖĞRETİM SÜREÇLERİ

TASARIMCISI : Menekşe Koçak
YAZAR(LAR) : Aysel Özfirat
ALAN UZMANI : Jülide Gülizar
YAPIMCI/YÖNETMEN : Emine Köksal
GRAFİKER :

PROJE ADI : AÇIK İLKÖĞRETİM MATERYALLERİ
PROGRAM ADI : 7. SINIF GÜZEL KONUŞMA VE YAZMA
PROGRAM NO : 7

PROGRAMIN ADI : "YARATICI- YAŞATICI YAZILAR"
PROGRAMIN KONUSU : YARATICI YAZMA ÇALIŞMALARI

JENERİK

SUNUCU: Merhaba sevgili arkadaşlar...

OYUNCULAR:

(üçgen oluşturacak şekilde sıralanmışlardır, topluca...) Merhaba...

SUNUCU: Sevgili arkadaşlar, dilimizin güzelliklerini tanıdığımız kurallarını öğrendiğimiz ve uygulamaya çalıştığımız programlarımızdan birinde yine birlikteyiz. Bu programın konusu, "yaratıcı yazma" .

Eğitilmiş bir insanın yazılı anlatımı, sözlü anlatımı kadar önemlidir. Çünkü anlatmak istediklerimizi, amacımıza uygun bir şekilde sözle olduğu kadar yazıyla da etkili, doğru ve güzel anlatmak; eğitilmiş, çağdaş bir insanın ayırtıcı özelliklerindedir. Yazdıkça gelişecek bir beceridir bu.

Anlatmak isteğimiz konuya ve amacımıza göre bir anlatım yolu seçiyoruz. Bu konuda bilgi vermek istiyorsak öğreticiye yazıyı, bir olayı, bir durumu ya da eylemi yaşatmak istiyorsak yaratıcı yazmayı yeğleriz.

Bu programda sizlere yaratıcı yazma çalışmaları yapacağız. Oyuncularımızın da bu konuda ilginizi çekeceğini umduğumuz güzel hazırlıkları var. sizler de kendinizi bir oyuncu gibi düşünün lütfen. Söylemek istediklerinizi not alın. Birlikte betimleme yapalım, tartışalım, öyküleyelim, açıklayalım. Ayrıca yapacağımız bu çalışmalar bir öykünün, bir romanın, bir oyunun ya da senaryonun bir bölümünü oluşturabilir. Çünkü bunların tümü yaratıcı yazma çalışmalarıdır.

OYUNCULAR

(Ellerinde tablolarla durmaktadır.

Aralarında fısıldaşmaktadırlar).

I. OYUNCU: Haydi artık başlayalım.

III. OYUNCU : Evet iyi olur. Açıklamalarını biraz kısa kesse...

II. OYUNCU: Susun susun duyacak

SUNUCU: Fısıltılar duyuyorum. Herhâlde oyuncularımızdan geliyor. Sanırım sabırsızlanmaya başladılar. Şimdi sözü onlara bırakıyorum. Arkadaşlar, balıkçıların balığa çıkarken birbirlerine söyledikleri bir söz vardır:

"Rastgele!" Ben de hepinizi "Hadi rastgele! Diyorum. Söz sizde.

I. OYUNCU: Siz neler getirdiniz bilmiyorum. Ben bir tablo getirdim.

II. OYUNCU: Ben de çok ilginç bir fotoğraf getirdim.

I. OYUNCU: (II. Oyuncuya dönerek) ya sen?

III. OYUNCU : (GÜLEREK ELİNDEKİLERİ GÖSTERİR)

Benimki kâğıt kalem.

II. OYUNCU: (GÜLEREK) Oh oh ne iyi, yoksa yazamazdık.

III. OYUNCU: (BOZUK) Siz gülün bakalım. Az sonra kâğıt kalem aramaya başlayacaksınız.

I. Oyuncu elindeki çerçeveli tabloyu duvara asar.

III. Oyuncu da çerçevesiz resmi duvara bantla yapıştırır. Oyuncuların üçü de tabloya yanaşır, incelemeye başlarlar. Yüzleri gülmektedir.

I. OYUNCU: ÇERÇEVELİ TABLOYU GÖSTEREREK) Ben Picasso'nun resimlerinden bir örnek getirdim. (resim yakından görünürken) "Güvercin ile Kız Çocuğu" adlı yağlı boya bir tablo bu. Çok sevdiğim ve etkilendiğim için hakkında güzel bir öykü yazılır diye düşündüm.

II. VE III. OYUNCU: (BİRLİKTE ONAYLARLAR) Çok hoş gerçekten.

II. OYUNCU: Demek bu tablo Picasso'nunmuş. Daha önce görmemiştim. Şimdi de benim getirdiğime bakalım.

Oyuncular diğer resme yönelir.

II. OYUNCU: (AÇIKLAMA YAPAR) Benim size getirdiğim fotoğraf Cumhuriyet'in ilk yıllarından bir eğitim ortamı. 1926 yılında İzmir Erkek Lisesi'nde bir biyoloji dersi.

Oyuncular resmin başında kendi aralarında konuşmaktadırlar. Resim yeniden yakından verilir.

I. VE III. OYUNCU : Oooo!

II. OYUNCU: Yalnız fotoğrafta ayrıntılar çok fazla. Yönetmenimizden rica etsek de yakından gösterse.

Ekranında fotoğraf yakın plan verilir.

I. OYUNCU: Bundan ne çok olay çıkar, ne çok betimleme yapılır.

II. OYUNCU: Herhalde.

III. OYUNCU: Öyle. Önce hangisinden başlıyoruz? Bu arada ben de kalem kâğıtlarınızı vereyim. Belki not alırız.

Kâğıt ve kalemi dağıtır.

II. OYUNCU: Ben Picasso'dan başlamak istiyorum.

I. OYUNCU: Olur. Ne görüyor, ne düşünüyorsunuz tabloya baktığınız zaman?

II. OYUNCU : Him... Kucağında kuşuyla bir kız çocuğu... Çok saf, temiz ve mahzun bir yüzü var kızın. Yedi sekiz yaşlarında görünüyor. Kısa kesik saçlı, saç rengi kınalı gibi ama tam da kınalı değil. Uzun bir elbise giymiş. Kuşuyla duygusal bir yakınlık kurmuş. (I. oyuncuya dönerek) Güvercin demiştin kuşa değil mi?

I. OYUNCU: Evet.

III. OYUNCU : Kumru da olabilir diye düşündüm de...

II. OYUNCU: Güvercin olmalı. Çünkü kumrular bu kadar evcil değildir. Ben çocukken bu küçük kız gibi, bir kumru bulmuştum. Bana onu hatırlattı. Kendimi ona çok yakın hissetmişim ama yaşamadı. Bu kuş çocuğa ne kadar yakın. Onunla ne kadar bütünleşmiş. Rengi de galiba beyaz. Bu, bir yavru güvercin bence.

I. OYUNCU: Evet. Bir de gagasına dikkat ederseniz (Tablo yakından görünür.) ince uzun. Kumruların gagaları daha kalın ve kısa oluyor. Tüylerinin rengi gri.

III. OYUNCU : Kuşuna bir şey mi oldu acaba? Onu severek, okşayarak iyileştirebileceğini mi düşünüyor?

II. OYUNCU: Belki de çok sevdiği, uzun süredir birlikte olduğu kuşundan ayrılmak zorunda kaldı. Ayrılacağı için üzgün, elinden bırakmak istemiyor. Ama çaresiz gibi. Belki de biraz sonra kuşunu almaya gelecekler.

I. OYUNCU: Haklı olabilirsin. Ben de o kuşu yeni bulmuştur diye düşünüyorum. Kuş yere düşmüş, uçamıyor, belki de yaralı... Baksanıza çocuğun topu yerde duruyor. Çocuk top oynarken kuşu fark etmiş. Oyun ve top anlamını yitirmiş artık. Bir kenara bırakmış topunu... Yavru güvercini almış eline. Onu sevip okşuyor, ama kaygılı. Sanırım, güvercinin ölmesinden korkuyor. Çünkü güvercinin minik kalbinin pıt pıt atışlarını duyuyor. Minik elleriyle onu yaşama bağlamaya çalışır.

II. OYUNCU: Evet olabilir. Fakat kuşla yeni tanışmış, aralarında bir geçiş var gibi. Birbirleriyle bütünleşmişler.

III. OYUNCU : Evet tüm yorumlar çok güzel. Yeterince de yorum yaptık. Şimdi konuştuklarımızdan yola çıkıp, yavru güvercin ve kız üzerine hepimiz birer paragraf yazalım ve arkadaşlarımıza okuyalım tamam mı?

I. VE II. OYUNCU: Tamam.

SUNUCU: Oyuncularımız yazarken ben de sizlere güvercinle kızın bana hatırlattığı "Kuş Yemi" öyküsünü anlatayım. Reşat Nuri Güntekin'in bir öyküsü... Savaş yıllarında kendilerine yiyecek bulmakta zorlanan yaşlı bir büyükanne ile torunu her şeylerini satarlar. Geriye bir saka kuşu kalır. Çocuk kuşunu satmayı istemediği hâlde bu durumu çaresizlikle kabullenir. Çünkü kuşun da kendilerinin de yiyeceği yoktur. Kuşu kafesiyle birlikte bir kahveye götürür ve satın alacak meraklısını ararlar. Çocuk yine de kuş satılmasın, alıcı çıkmasın diye dua eder. Yüzünden bellidir bu. Yazar, çocuğun bu durumunun farkına varır ve kuşa alıcı olur. Kuşu satın alır, sonra da çocuğa hediye eder, yem parası da verir. Bu tablodaki güvercinle kız çocuğu arasında benzer bir öykü mü var diye düşünüyorum. Evet söz oyuncularımızda.

Oyuncular görünür.

I. OYUNCU: Hepimiz hazırız herhalde. Ben okumaya başlayabilirim. Siz de izlemeye hazır mısınız? "Güzel sevimli bir kız çocuğu. Kısa kesilmiş kınalı saçlarıyla, upuzun eteğiyle bir melek masumluluğundadır. Topunu bir kenara atmış, beyaz yavru güvercini okşamakta ve onunla konuşmaktadır:

- Güzel tatlı güvercinim benim. Seni iyileştireceğim. Az sonra babam gelecek ve bir veterinerine gideceğiz. Acıyla inleyen güvercin yavrusu biraz daha yaslanır, küçük kızın göğsüne.
- Canım benim, canım. İneleme ne olur. Çok mu canın yanıyor? Kim yaptı bunu sana bilmiyorum. Bu kadar küçük, masum yavrudan ne istediler de vurdular. İyileşeceksin üzülme...

Kızın gözlerinden damla damla yaşlar dökülürken, güvercin de inlemeye devam etmektedir".

III. OYUNCU : Çok hoş yazmışsın. Ben küçük kıza Ayşe adını verdim. Okuyabilir miyim?

"Beyaz güvercinim, tatlı güvercinim benim. Senden ayrılmadan önce yine birlikte oynayalım diye bahçeye çıktım. Bak, top da burada. Belki bir gün yine buluşuruz ve ayrılmayız diye mırıldanıp duruyor, niçin ayrılmak zorunda kaldığını anlatıyordu Ayşe, güvercin yavrusuna. Uzun beyaz elbisesi, bağcıklı ayakkabıları vardı Ayşe'nin. Kızıl kahverengi saçları, incecik kaşları ve yuvarlak gözleriyle sürekli gagasından, başından öptüğü kuşunu pamuk gibi ellerinin arasında tutarken çok güzel görünüyordu. Ama üzgün olduğu da her hâlden belliydi.

Merak ettim neden ayrıldıklarını ve yanlarına gitmeye karar verdim."

II. OYUNCU: İkinizinki de harika. Ben okuyamayacağım.

I. VE III. OYUNCU : Aaa, yapma ama! Merak ederiz.

II. OYUNCU: Şaka şaka, okuyorum. Ben de "Dilek" adını verdim küçük kıza.

"Altı ay önce tanışmıştı Dilek'le beyaz güvercin yavrusu. Hemen her gün bahçede buluşup birlikte oynuyorlardı. O kadar ki, Dilek arkadaşlarını eskisi gibi aramaz olmuştu, oyuna ayırdığı bütün vaktini kuşa ayırmaya başlamıştı. Rengârenk topu bile eskisi gibi önemli değildi gözünde. Varsa yoksa kuşu. Kuş da sevildiğinin farkında, her gün onu bekliyordu. Annesini, kardeşini bekler gibi. Gel gelelim Dilek, mutsuz olmaya başlamıştı. Bu sevgi yalnızca bahçede süremezdi. Onunla her zaman birlikte olmalıydı. Eve almak istiyordu. Kuşunun adı bundan böyle "Sevimli" olacaktı ama bir türlü konuyu annesine ve babasına açamıyordu. O gün konuşmaya iyice kararlıydı. İki sevimli ufaklık birbirlerine iyice sokulmuştu. Sevgileri, güvenleri her hâllerinden belliydi. Kuşunu okşayarak, ona artık evdekilerle konuşacağını, onu eve alacağını, odasında yer hazırlayacağını ve adının da "Sevimli" olduğunu fısıldıyordu. Aslında biraz korkuyordu Dilek. Ya reddederse".

SUNUCU: Sevgili arkadaşlar, çok hoş yaratıcı yazma örnekleri verdi oyuncularımız. Sizler de kim bilir neler yazdınız, neler yazacaksınız. Yazma becerinizi geliştirmek için yazmalısınız. Her birimiz yaşamı paylaşmak isteriz. Yaşam, iletişimle paylaşılır. Her bir yazı, her bir söz diğer insanlarla paylaşılan, paylaşıldıkça çoğalan iletilerdir.

III. OYUNCU : Şimdi de ben sabırsızlanmaya başladım. Diğer resme bakmak ve üzerine konuşmak için. Çünkü çok zevkliydi birinci tabloyu yorumlamak, olay öyküsü oluşturmak. Bakalım, İzmir Erkek Lisesi'ndeki biyoloji laboratuvarının fotoğrafı neler söyletecek, neler hissettirecek her birimize. Yine oyuncularımıza dönelim. Önce onları dinleyelim.

I. OYUNCU: Fotoğraftan çok etkilendim. Bu sınıfta öğrenci olmak isterdim doğrusu. Şu öğrencilerin ilgisine bakın. Her biri bir ayrıntıda yoğunlaşmış. Ön plânda ortada bir masa ve masaya yatırılmış bir insan modeli. Hemen masanın arkasında öğretmen ve yanında iki öğrenci var. Yüzleri bize dönük. Önlerindeki modelin insan vücudunu tanımaya çalışıyorlar. Hareketli parçalarını çıkarmış inceliyorlar.

II. VE III OYUNCU: Evet, evet. Model vücudun belden yukarısın, herhalde karın, göğüs ve baş bölgesini inceliyorlar.

II. OYUNCU: Ya yüzlerindeki ifade? Meraklı birer araştırmacı olduklarını düşündürmüyor mu?

I. OYUNCU: Haklısın, yüzlerinden, kendilerini araştırmaya vermiş oldukları ve başka şeyle ilgilenmedikleri belli oluyor. Hemen arkalarında da malzeme dolapları duruyor. İçleri deney tüpleri, saklama kavanozlarıyla dolu.

II. OYUNCU: Bir de fotoğrafın sağına bakın. Orada da birbirinden ayrı iki öğrenci çok ciddi bir çalışmanın içinde. Arkadaki öğrenci mikroskopla çalışıyor. Ne inceliyor acaba?

I. OYUNCU: Bilmiyorum. Ama ders epeyce ilerlemiş olmalı. Öğrencilerin yaptıkları işe motive olmalarından belli oluyor bu. Önde sağ yanda sırtı hafif bize dönük duran öğrenci de aynı şekilde çalışmasına vermiş kendini.

O öğrencilerin gerisindeki dolaplar ilginizi çekmiyor mu?

III. OYUNCU : Çekmez mi hiç.

Dolapların içi, üstü, önü başlı başına bir dünya.

Maymundan baykuşa bir sürü hayvanla dolu. Bunlar gerçek hayvanlar mı?

II. OYUNCU: Kurutulmuş, özel işlemden geçirilmiş ve içi doldurulmuş hayvanlar bunlar. Sınıfta öğretim materyali olarak kullanılmaya hazırlanmış. Çok etkileyici.

Haklı değil miyim o ortamda öğrenci olmak isterdim derken? Canlıları tanımak için böyle doldurulmuş hayvanları inceleyip dokunmak çok etkili bir eğitim yöntemi diye düşünüyorum.

I. OYUNCU: Haklısın elbette. Harika bir eğitim ortamı. Üstelik Cumhuriyetin ilk yıllarında, bir lisede. Fotoğraf 1926 yılında çekilmiş. Peki başka ayrıntılar çekmedi mi dikkatinizi?

Ben şu mikroskopla çalışan öğrencinin arkasındaki duvara dayalı ders levhalarını söylemeyi düşünüyordum.

Bir de dolapların, sehpa'nın, sandalyelerin orijinalliğini.

Şimdi hayal gücümüzü kullanalım ve fotoğrafta gördüklerimizi yazmaya başlayalım.

OYUNCULARIN ÜÇÜ DE KÂĞIDA KALEME SARILIRLAR.

SUNUCU: Sevgili arkadaşlar, fotoğrafı oyuncularımızın yorumuyla inceledik. Onlar yazmaya başladılar. Bizler de biraz değerlendirme yapalım. Fotoğraf gördüğümüz her şeyi saptamaya yarar. O anı, o durumu sabitleştirir, kalıcılaştırır. Aynı ortamı resimle, filmle, yazıyla da kalıcılaştırmak mümkün. Çok iyi bir gözlem yapmaya ihtiyaç vardır. Gözlem yaparak ayrıntıları yakalar, nesnelere arasındaki ilişkiyi anlamlandırırız. Unutmayalım ki, gördüklerimizi anlatmak için fotoğrafçının fotoğraf makinesi, sinemacının film makine, ressamın boya fırçası, tuvali, yazarın da kâğıdı, kalemi ve sözcükleri vardır. Şimdi yazma sırası sizde. İster bu fotoğrafta gördüklerinizi, ister gittiğiniz bir düğünü bayramı anlatan yaratıcı yazma çalışmalarını yapınız.

Sevgili arkadaşlar yaratıcı yazı uygulamalarına ayırdığımız programımızı bitirmeden "Dil Yanlıları" bölümümüzü de izleyebiliriz.

Doğru Söze Ne Denir? Yazısı dönerek gelir.

Jülide GÜLİZAR: Merhaba

Bugün sizlere çok yaygın bir dil yanlısını anlatacağım. Özensizliğin yanı sıra bilgisizlikten kaynaklanan ve bu dil yanlılığının adı "eş anlamlı sözcükleri birlikte kullanmak."

"Karı koca bir konuyu tartışıyorlar. Tartışma uzadıkça uzuyor. Adam sonunda kestirip atıyor.

• Allah aşkına bu sorunu mesele mesele yapma, problem hâline getirme!"

Mesele, problem, sorun... Üçünün de anlamı aynı değil mi? Bunlardan birini kullansa yetmez mi?

Sunucu ekrandayken sözcükler altta yazılıdır.

Mesele-problem-sorun

"İki hanım yaşam üzerine konuşuyorlar. Önlerinde ikisinin de ortak arkadaşı olan bir hanımın yaşamı var. Konuşma uzuyor, uzuyor. Sonunda şöyle bitiyor:

• Uzun sözün kısası şekerim, ben böyle bir yaşama hayatımı veririm, hem de gözümü bile kırpmadan."

Ben yaşama hayatın nasıl verileceğini bilmiyorum. Ya siz?... Doğru cümle, "Ben böyle bir yaşam için canımı veririm." Olmalıydı.

Sunucu ekranda iken sözcükler altta yazılıdır.

Yaşam-hayat

Durumu kendisine bildirip tebliğ etmedikleri için yakınlarımız var.

Barış ve sulhün günümüz insanı için çok önemli olduğunu savunanların sayısı artıyor.

Zelzelenin sonunda depremin bıraktığı tahribattan yakınları görüyoruz.

Ekonomik kriz ve buhrandan söz ederek çözüm önerilerinde bulunanlar var.

Sunucu ekranda iken sözcükler altta yazılıdır.

Bildirme-tebliğ etme

Barış-sulh

Zelzele-deprem

Kriz-buhran

Ne yazık ki; bildirme ile tebliğ etmenin, barış ile sulhün; zelzele ile depremin, kriz ile buhranın anlamlarının aynı olduğunu bilmeyenlerimiz ya da bilip önemsemeyenlerimiz var. Oysa dil, özen ister, duyarlılık ister. Bu özeni göstermeyenler de hep yakınlar. Bizler, "Kimse beni anlamıyor." Diye yakınmayı bırakmalı dilimize sahip çıkmalıyız. Hoşça kalın.

SUNUCU: Sayın Jülide GÜLİZAR'a teşekkür ediyoruz. Yine yaptığımız bir çok dil yanlışını anımsattı, uyardı bizleri, Güzel konuşma yazma konusunda iyi bir gelişme kaydettik, diyebilirim. Ödevlerinizi bir kez daha anımsatmak istiyorum. Yaratıcı yazma çalışmalarına çokça örnek yazın. Bazen bir çiçeği, bazen bir olayı, bazen de duygularınızı anlatın. Elinize aldığınız kâğıdın üzerine duygularınız dökülsün. Bu sizlerin yazma becerinizi geliştirecektir. Yazdıklarınızı da gönderin bizlere, programlarımızda açıklayalım.

Yapım İşlemleri

Televizyon dersinin senaryosu tasarım ekibi tarafından dersin yayınlanacağı ülkenin yasalarında yer alan genel yayın ilkeleri açısından ve öğretim programının o dersle ilgili öğrenme hedefleri açısından incelenip son şekil verildikten sonra yapım işlemleri başlar. Yapım işlemleri stüdyoda gerçekleştirilir. Radyo da olduğu gibi televizyon stüdyolarının da genellikle üç temel ögesi vardır. Bu ögeler şunlardır:

1. Ses geçirmezlik
2. İyi akustik
3. Teknoloji

Radyo derslerinin kayıt işlemlerinde olduğu gibi televizyon derslerinin çekim işlemlerine başlamadan önce prova yapılması gerekir. Çekim işlemleri, yapım ilkelerine göre sesin ve görüntünün kaydedilmesi aşamasıdır. Yapılacak çekimlerde öncelikle dersin eğitici olma özelliğini dikkate almak gerekir. Elektronik ya da film kullanarak değişik yöntemlerle çekim yapılabilir. Gerek prova da gerekse asıl çekimin sorumlusu yapımçı yönetmendir. Yapımçı yönetmen dersin hazırlanması ve üretilmesinden sorumludur. Üretimin değişik evrelerinde onay verir ve dersin sorumluluğunu kabul eder.

Televizyon derslerinin yapımında yapımçı-yönetmen dışında, başka görevliler de yer alır. Bunların bazıları ve temel görevleri şunlardır:

1. **Prodüksiyon Yardımcıları:** Müzik haklarının alınması, telif haklarının alınması, grafik sunum haklarının alınması gibi ayrıntılarla ilgilenirler.
2. **Yönetmen:** Dersin yaratıcı boyutlarını belirler ve kayıt sırasında kamerayı yönlendirir görüntüsünden sorumludur.
3. **Yönetmen Yardımcısı:** Dersin zamanlanmasından, özel efektlerden, müzikten ve kamera görüntüsünden sorumludur.
4. **Sahne Yöneticisi:** Stüdyo sahnesinde yapılan etkinlikleri yönetir ve oyunculara ipuçları verir.
5. **Teknik Yönetmen:** Tüm teknik personelle ilgilenir ve kayıt sırasında çekimi yapar.
6. **Ses Yönetmeni:** Üretimdeki tüm seslerden sorumludur.
7. **Görüntü Yönetmeni:** Kayıt sırasında video kaydını yapar.
8. **Fotoğraf Direktörü:** Işıklandırma ve kameralardan sorumludur.
9. **Senaryo Danışmanı:** Kamera görüntüleri, kamera açısı, kostüm ayrıntıları gibi konularda yönetmenle birlikte çalışır.

Dersin çekim işlemlerinin yapılmasından önce stüdyoda kronometre, bloknotlar, kalemler ve senaryodaki karakterler ve kayıttaki görevliler için senaryo metninin çoğaltılmış hali bulundurulmalıdır. Bir televizyon dersinin çekimi, ana hatlarıyla şu işlemlerle gerçekleştirilir:

1. Uygun ve istendik düzeyde boş kaset seçimi.
2. Kameraların ayarlanması.
3. Stüdyonun ses geçirmezliğinin kontrolü.
4. Çekim düzeninin ayarlarının kontrolü.
5. Çekim işlemlerine başlanması ve çekimin yapılması.

Çekim işlemlerinin tamamlanmasından sonra bir sonraki aşamada kurgu işlemine geçilir.

Yapım Sonrası İşlemler

Televizyon derslerinde de yapım sonrası bir kurgulama sürecidir (Miller, 1993). Çekimlerin sahne, sekans bölüm düzeninde bir dizim oluşturarak, çekilen filmin anlam ifade eden bölümünü oluşturacak biçimde yan yana eklenmesine kurgu tekniği denilmektedir (Parsa, 1994). Bir başka deyişle kurgu,

yapılan kayıtların gerektiğinde özel efektler de kullanılarak birleştirilmesi ya da belli görüntülerin içine başka görüntüler de sokularak dersin ortaya çıkarılması işlemidir (Güçhan, 1988).

Eğer televizyon dersi birkaç kez yayınlanacaksa kurgu işlemine çok özen gösterilmelidir. Belli bir süreye göre biçimlendirilen dersi başka bir süreye göre kurgulamak duyarlılık ve uzmanlık gerektirir. Kurgu işlemi yapılırken uyulması gereken ilkeler vardır. Bu ilkeler; süreklilik, bileşiklik, bağlam ve etikdir (Güçhan, 1988).

Süreklilik: Dersin, dersin geçtiği çevrenin, hareketin, rengin ve sesin, televizyon dilinin özelliklerine göre sürekliliğinin sağlanmasıdır.

Bileşiklik: Kimi zaman ana amaç süreklilikten öte, olgunun kendisinde yoğunlaşma olabilir. Örneğin; bir kayak yarışında, yarışmayı ve sonucu değil, yarışın zorluğu verilmek istendiğinde görüntülerin düzenlenmesi işlemi bileşiklik sayılabilir.

Bağlam: Bağlam çekimi yapıldığı çevre ve çevrenin hedef kitleye yansıtılmasıyla ilgilidir. Örneğin; aslında fazla kalabalık olmayan bir toplantının gösterilmesinde katılanları yakın çekimlerle vererek kalabalık imajının yaratılması şeklinde bir düzenleme bağlam konusuna girmektedir.

Etik: Gerçeğin olabildiğince yansız olarak yansıtılmasını ifade eder.

Kimi derslerde çekim sırasında kaydedilen seslere, dersin özelliğine göre müzik, efekt, anlatı gibi eklemeler yapılarak zenginleştirmeler gerekebilir. Görüntü kurgusundan sonra, seslendirmeye ilişkin bu işlemlerin de tamamlanmasıyla ders ortaya çıkacaktır (Güçhan, 1988).

Kurgu işlemi yapılırken televizyondaki sunucunun dersi anons edeceği ve geriye dönük hatırlatma anonsları yapacağı boşluklar bırakılmasına dikkat etmek gerekir. Eğer ders bu bilgileri içeriyorsa boşluklar bırakılmamalıdır. Kurgu işlemi tamamlanınca yapımcı- yönetmen dersin duyurusunu hazırlayabilir. Bu ders için izleyiciyi meraklandıran, dersin bir bölümü ya da sunucunun görüntüsü ve sesidir.

Yapım sonrasında dersin belli ölçütlere göre izlenip değerlendirme yapılması gerekir. Değerlendirme dersin hedeflerinin gerçekleşme derecesini belirleme sürecidir. Televizyon dersinin her aşamasında yapılması gerekir. Ancak televizyon dersinin yayınlanmadan yapılması ayrı bir önem taşır. Çünkü kitleye yayılacak bir dersin tümüyle hatalardan arınık olması gerekir. Türkiye'deki televizyonda yayınlanacak bir dersin incelenip değerlendirilmesi öncelikle {PRIVATE "TYPE=PICT;ALT=Bd14866_.gif (501 bytes)"}3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunda yer alan Yayın İlkeleri dikkate alınarak yapılmalıdır. Bu değerlendirmeden sonra televizyon dersinin niteliğini ortaya koyabilecek ölçütlere göre değerlendirme yapmak gerekir. Televizyon derslerinin karakterler, sunum ve teknik yönleriyle niteliğini ortaya koyabilecek örnek bir değerlendirme Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Televizyon Dersi Değerlendirme Formu

Karakterler	Evet	Hayır
Kendine güveni var mı?		
Sahne duruşu uygun mu?		
Ses tonu iyi mi?		
Aksanı iyi mi?		
Vurgusu yeterli mi?		
Telâffuzu uygun mu?		
Konuya hâkim mi?		
Jestleri uygun mu?		
Göz hareket ve temasları iyi mi?		
Yüz ifadesi konuşmaya uygun mu?		

Makyajı yeterli mi?		
Kostümü uygun mu?		
Sunum		
Bir önceki derse ilişkin hatırlatma var mı?		
Dikkat çekici mi?		
Güdüleyici mi?		
Hedefler ve kazanılacak davranışlar belirtiliyor mu?		
Geçiş ve açıklama yeterli mi?		
Geliştirme uygun mu?		
Özetleme yeterli mi?		
Gerekliyse ödev verildi mi?		
Tekrar güdüleme uygun mu?		
Kapanış yeterli mi?		
Üretim Tekniği		
Grafik, resim, şekil ve benzerleri anlaşılır mı?		
Yazılar, grafik, resim, şekil ve benzerleri açıklayıcı mı?		
Müzik ile konu uyumlu mu?		
Müzik geçişleri uygun mu?		
Sinyal uygun mu?		
Bölüm geçişleri uygun mu?		
Efektler yeterli mi?		
Ses nitelikli mi?		
Ses ile görüntü uyumlu mu?		
Renkler uyumlu mu?		
Dekor yeterli mi?		
Görüntü net mi?		

Televizyon dersleri yayınlanmadan önce karakterler, sunum ve üretim tekniği yönlerinden değerlendirilip geliştirildikten sonra yayınlanmalıdır. Değerlendirme sonucunda tüm yanıtların evet olması dersin bu yönleriyle nitelikli olduğunu gösterir.

TELEVİZYON DERSLERİNİN YARARLARI VE SINIRLILIKLARI

Televizyon ve kayıt teknolojileri sese ve görüntüye daha kolay ulaşılmasını sağlamaktadır. Eğlenceli ve eğitsel değeri olan sesler ve görüntüler evlere ve sınıflara kadar ulaşabilmektedir. Uzaktan eğitimde daha çok yazılı gereçleri desteklemek üzere hazırlanan, sesleri ve görüntüleri kapsayan televizyon derslerinin birçok yararı vardır. Bu yararlarından başlıcaları şunlardır:

- ⇒ İncelemesi yapılacak olan pahalı ekipman ya da önemli olgularla ilgili deneyleri ya da deneysel durumları gösterme.
- ⇒ Karmaşık deneysel tasarımları gösterme.
- ⇒ Tek bir ölçüğe ya da boyuta kolayca indirgenemeyen canlıların davranışlarını gösterme.
- ⇒ Kontrol edilemeyen, ancak gözlenebilen olayları ve değişkenlerini gösterme.
- ⇒ Tıbbi vakalar ve hastalıklar gibi durumların doğal bir biçimde oluşumunu gösterme.
- ⇒ Öğrencilerin ders için oluşturulmuş ölçütleri ya da ilkeleri kullanarak bir durumu analiz edebilmeleri için doğal bir şekilde oluşan olayları sunma.
- ⇒ Analizini yapması için öğrenciye kanıt kaynaklarının seçimini sağlama.
- ⇒ Dersin içeriği açısından son derece önemli olan ancak sonradan yok olabilme, ölme ya da yakın gelecekte yıkılacak olan yerleri, insanları, olayları, deyimleri, türleri, yapıları sunma.
- ⇒ Ders ile ilgili ünlü kişilerin görüşlerini ya da bu kişilerle ilgili bilgileri öğrenciye ulaştırma.
- ⇒ Değişik bir görüş açısından ya da roman şeklinde materyali sunarak öğrencilerin tutumlarını değiştirme.

- ⇒ Asıl katılım duyguları ve görüş açılarına gerçek öğrencilerin de katılmasını sağlayarak ve oyunlaştırılmış olarak vererek öğrencilerin tutumlarını değiştirme.
- ⇒ Programda sunulan bir olay ya da televizyonda gösterilen bir olay sonucunda kendiliğinden tutumunu değiştirmiş ya da sorunlarının üstesinden gelmiş programdaki kişi ile öğrencinin kendisini özleştirmesine izin vererek tutumlarını değiştirme (MacKenzie, Postgate, Schupman, 1975). Ev içi deneyler, araştırma ve söyleşi yapma gibi öğrencilerin yapması gereken etkinlikleri açıklama ya da gösterme.
- ⇒ Öğrencilerin kendilerinin yaptıkları etkinlik ya da araştırmaların seri ya da toplam sonuçları ile öğrenciyi geri besleme.
- ⇒ Dinamik bir değişimi ya da hareketi içeren ilkeleri görüntü ve seslerle açıklama.
- ⇒ Özel yapılmış fiziksel modeller kullanarak soyut ilkeleri şekillerle ya da çizimlerle açıklama.
- ⇒ İki, üç ya da daha fazla boyutlu uzaklık içeren ilkeleri görüntülerle açıklama.
- ⇒ Zamanla oluşan değişimleri göstermek üzere animasyonu yapılmış, yavaş hareketli ya da hızlandırılmış filmi, videoyu ve bilgisayar animasyonlarını kullanma.
- ⇒ Oyunlaştırılmış üretimlerin yöntem ve tekniklerini ya da oyunlaştırma çalışmalarının farklı yorumlarını gösterme.
- ⇒ Filme çekerek ya da gözlemleyerek karar verme sürecini gösterme.
- ⇒ Oyunlaştırarak karar verme sürecini gösterme.
- ⇒ Benzetererek ya da rol yaparak karar verme sürecini gösterme.
- ⇒ İlkelerin uygulanma şeklinin anlaşılması için kendi çevresinde uygulamanın görselleştirilmesinin gerekli olduğu gerçek dünya da temel ilkelerin nasıl uygulandığını ve karşılaşılan güçlükleri gösterme.
- ⇒ Öğrencilerden derste öğrendikleri kavram ve ilkeleri uygulamaları istenerek, televizyonda gösterilen "gerçek yaşam" durumlarını açıklayarak ve analiz ederek öğrencilerin yeteneklerini test etme.
- ⇒ Alet ya da ekipmanların kullanımı ya da bunların etkilerini gösterme.
- ⇒ Alet çalma yöntemlerini ve müzik, müzisyen ve aletleri arasındaki ilişkiyi gösterme.
- ⇒ Ders tasarımcıları ile özdeşleşme yolu ile öğrencilerde sahip olma ve ait olma duygusunu artırma.
- ⇒ Öğrencinin konuyu bilmesi için gereken süreyi azaltma.
- ⇒ Öğrencilerin düzenli çalışmasına katkı getirme ve özellikle ders çalışmaya başlamadaki isteksizliğini kırma.
- ⇒ Uzaktan eğitim kurumuna ya da belli derslere yeni öğrenciler toplama ya da çekme (MacKenzie, Postgate, Schupman, 1975).
- ⇒ Dersin akademik değerini oluşturma.

Televizyon derslerinin yararlarına televizyonun kendisi de önemli bazı yararlar sağlamaktadır. Televizyonun en önemli yararı ise olgu ve olayları olduğu anda olduğu gibi vermesidir (Ergin, 1995). Televizyon derslerinin televizyondan ve derslerden kaynaklanan bazı sınırlılıkları da vardır. Bu sınırlılıklardan başlıcaları da şunlardır:

- ⇒ Tek yönlü iletişim aracı olması (Verdiun, Clark, 1994).
- ⇒ Televizyon yayınlarının hemen her yerde izlenemeyişi.
- ⇒ Derste öğrenci denetiminin olmaması.
- ⇒ Derslerin yayın zamanının tüm öğrencilere uygun olmayışı.
- ⇒ Ders üretimi için uzman ekibin gerekmesi.
- ⇒ Ders üretiminin maliyetinin yüksek olması.

Televizyon derslerinin video ile kullanılması da bazı ek yararlar ve sınırlılıklar getirmektedir. Video ile birlikte kullanılan derslerin başlıca yararlarının şunlar olduğunu söyleyebiliriz:

- ⇒ Edinilmesi, kullanılması, çoğaltılması ve saklamasının kolay oluşu.
- ⇒ Her an izlenebilmesi.
- ⇒ Görüntü ve ses kalitesi kaybolmaksızın bir çok kez kullanılabilmesi.
- ⇒ Video yardımıyla dersin istenen bölümüne daha hızlı geçiş yapılabilmesi.
- ⇒ Dersin tümünün ya da bölümlerinin, zamanında, etkili kullanım ve sunum için bilgisayar belleğine doğrudan yüklenmesi.

Videokasetlerine aktarılmış derslerin sınırlılıkları da vardır. Video kaseti olarak çoğaltılmış derslerin önemli sınırlılığı, görüntü niteliğinin biraz düşük oluşudur. Bir başka sınırlılığı da, video kasetiyle boyut ve biçim açısından uyumlu video gerektirmesidir.

Televizyon dersleri lazer video disklere de aktarılabilir. Lazer video disklere alınmış televizyon derslerinin, videobantlarına alınmış derslere göre daha üstün olduğunu söyleyebiliriz. Lazer video disklere alınmış derslerin de ek olarak gerek kullanım gerekse eğitsel açıdan şu yararları vardır:

- ⇒ Görüntü ve sesin daha geç yıpranması.
- ⇒ Manyetizmadan etkilenmemesi.
- ⇒ Kırılmaya karşı dayanıklı oluşu.
- ⇒ Görüntünün ve sesin daha net oluşu.
- ⇒ Görüntünün ve sesin sıralanarak sunulabilmesi.

Video disklere alınmış derslerin başlıca iki sınırlılığı vardır. Bunlardan birisi video diskin yeniden kullanılmaya hazır silinmemesi, diğeri de video disk üretiminin, diğeri bir deyişle video diske yüklü olarak üretilen dersin üretim maliyetinin biraz yüksek oluşudur. Video disk araçlarının da sınırlılığı vardır. Bu sınırlılık ise Video disk araçları, CD-ROM sürücüler ve modemleri olan bilgisayarlarla karşılaştırıldığında sınırlı kullanım sağlayan tek amaçlı araç oluşudur.

SONUÇ

Günümüzün en önemli kitle iletişim aracı olan televizyondan önce filmler hazırlanmıştır. İlk makaralı film 1888 yılında George Eastman tarafından bulunmuştur. Birkaç yıl sonra Thomas Edison'un asistanı William Dickson makaralı filmleri 30 saniyelik hareketli filmler oluşturmada kullanmıştır. 1890'lı yılların ortasında kineskoplar kullanılmaya başlanmıştır. Fransa'da Lumier Kardeşler film yapımında yüksek hızlı kameralarla çalışmalarını sürdürmüşlerdir. 1895 yılının 28 Aralık ayında Lumier kardeşler dünyanın ilk tecimsel film tiyatrosunu Paris'te açmışlardır.

1920'li yılların sonunda filmler hareketin yanı sıra ses de kazanmıştır. 1920'li yıllarda eğitim filmleri daha çok din eğitim veren okullar tarafından kullanılmıştır. Eğitim filmlerini kullanma bakımından din eğitimi veren okulları öğretmen yetiştiren kurumlar izlemiştir. Daha sonraki yıllarda ilköğretim ve ortaöğretim basamağındaki okullarda eğitim filmlerinin kullanımı yaygınlaşmıştır.

1920'li yıllarda televizyon yayınlarıyla ilgili önemli gelişmeler de olmuştur. 1923 yılında Washington'daki bir laboratuvarında ilk televizyon deneme yayını yapılmıştır. Charles F. Jenkins tarafından yapılan bu yayını İskoçya'lı bilim adamı Logie Baird'in 1926 yılında yaptığı deneme yayını izlemiştir.

İlk düzenli televizyon yayını 1936 yılında İngiltere'de başlatılmıştır. İngiltere'nin ardından 1939 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Sovyetler Birliği'nde düzenli televizyon yayınlarına geçilmiştir. Türkiye'de ise televizyon yayınları 1968 yılında başlatılmıştır.

Televizyon yayınlarının başlamasıyla birlikte evlerin çoğuna kısa sürede televizyon girmiştir. Televizyonun evlere girmesiyle bir yandan toplum daha çok konuşur olmuş, diğeri yandan da toplumdaki çelişkiler ortaya serilmiştir.

Ortalama bir evde televizyon bir günde yaklaşık 7 saat açıktır. Çocuklar haftada 25 saat televizyon izlemektedir. En önemli çocuk programı, 1969 yılında oluşturulan Susam Sokağıdır. Bu program, çocukların dikkatlerini hayvanlara, çizgi filmlere, müziğe kaydırarak ilgilerini çekmektedir. Gençlere ve yetişkinlere yönelik de birçok program vardır. Özellikle belgeseller bilgilendirici ve düşünce yaratıcıdır. Kıbrıs Barış Harekati, İpek Yolu, Cumhuriyet, Küba Krizi, Vietnam Savaşı ve Watergate konularındaki programları izleyicilerin yakın tarih konusunda düşünmesini sağlamıştır.

Televizyon dersleri de radyo dersleri gibi; düz anlatım, soru- yanıt, görüşme, oyunlaştırma ya da tüm bunların karması şeklinde olmuştur. Biçimi nasıl olursa olsun bir televizyon dersinin hazırlanması, ortaklaşa planlama, bütçelendirme, araştırma, yaratıcı yazı yazma, çekim gibi birçok işlemden oluşur.

www.jret.org @ Her hakkı saklıdır. Dergide yayınlanan yazıların; intihal, etik ve diğeri 80 tüm sorumluluğı yazara/yazarlara aittir.

Radio derslerinde olduğu gibi televizyon dersinin hazırlanması da bir ekip çalışmasını gerektirmektedir. Televizyon dersinin hazırlanmasıyla ilgili işlemler tasarım ekibi olarak adlandırılabilir ekip tarafından yürütülmüştür.

Televizyon dersinin hazırlanması süreci, radyo derslerinin hazırlanması sürecinde olduğu gibi yapım öncesi, yapım ve yapım sonrası işlemlerinden oluşur.

Televizyon ve kayıt teknolojileri sese ve görüntüye daha kolay ulaşılmasını sağlamaktadır. Eğlenceli ve eğitsel değeri olan sesler ve görüntüler evlere ve sınıflara kadar ulaşabilmektedir. Uzaktan eğitimde daha çok yazılı gereklilikleri desteklemek üzere hazırlanan, sesleri ve görüntüleri kapsayan televizyon derslerinin birçok yararı vardır. Televizyon derslerinin yararlarına televizyonu kendisi de önemli bazı yararlar sağlamaktadır. Televizyonun en önemli yararı ise olgu ve olayları olduğu anda olduğu gibi vermesidir. Televizyon derslerinin televizyondan ve derslerden kaynaklanan bazı sınırlılıkları da vardır. Televizyon derslerinin video ile kullanılması da bazı ek yararlar getirmektedir. Video kasetlerine aktarılmış derslerin sınırlılıkları da vardır. Video kaseti olarak çoğaltılmış derslerin önemli sınırlılığı, görüntü niteliğinin biraz düşük oluşudur. Bir başka sınırlılığı da, videokasetiyle boyut ve biçim açısından uyumlu video gerektirmesidir.

Televizyon dersleri lazer video disklerle de aktarılabilir. Lazer video disklerle alınmış televizyon derslerinin, video bantlarına alınmış derslere göre daha üstün olduğunu söyleyebiliriz. Video disklerdeki derslerin başlıca iki sınırlılığı vardır. Bunlardan birisi video diskin yeniden kullanmak üzere silinmemesi, diğeri de video disk üretiminin, diğeri bir deyişle video diske yüklü olarak üretilen dersin üretim maliyetinin biraz yüksek oluşudur.

Not: Bu çalışmada daha çok Uzaktan Eğitim Kitabından (Kaya, Z. 1992. Uzaktan Eğitim. Pegem A Yayıncılık.) yararlanılmıştır.

Teşekkür: Bu çalışmadaki senaryoyu yazmış olan Aysel Özfirat'a içtenlikle teşekkürler.

KAYNAKÇA

Alkan, C. (1977). Eğitim Teknolojisi, Kuramlar, Yöntemler, Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.

Alkan, C. (1987). Açıköğretim "Uzaktan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No 157.

Aziz, A. (1982). Radyo ve Televizyonla Eğitim, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Araştırmaları Merkezi Yayın No 2.

Ergin, A. (1995). Öğretim Teknolojisi İletişim, Ankara: Pegem Personel Eğitim Merkezi Yayın No 17.

Güçhan, N. (1988). Sistem Yaklaşımıyla Televizyon Eğitim Programı Yapımı – Açıköğretim Fakültesi Örneği- , Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No 286.

Hackbarth, S. (1996). The Educational Technology Handbook: A Comprehensive Guide: Process and Products for Learning, New Jersey: Englewood Cliffs Educational Technology Publications.

Kartal, B. (1998). "Hagen Uzaktan Öğretim Üniversitesi ve Türk Uzaktan Öğretim Sistemi Açısından Değerlendirilmesi" Türkiye İkinci Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu Bildirileri, 4-8 Mayıs, Ankara: Film Radyo Televizyonla Eğitim Başkanlığı ve Uzaktan Eğitim Vakfı.

Kaya, Z. (1998). "Açıköğretim Lisesi Televizyon Programlarının Değerlendirilmesi", Uzaktan Eğitim, Distance Education Kış-Winter.

Kaya, Z. ve Gür, G. (1999). "Almanya'da Uzaktan Eğitim: Fern Universitaet Örneği", Uzaktan Eğitim, Yaz, Kış.

Kaya, Z. (2002). Uzaktan Eğitim. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kılıç, L.(1987). Televizyon Eğitim Programlarında Yapım- Yönetim. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

MacKenzie, N., Postgate, R., Schupman, J. (1975). Open Learning System and Problems in Post-secondary Education, The Unesco Press.

Miller, W.(1993). Senaryo Yazımı (Çev: Y. Büyükerşen, Y. Demir ve N. Esen) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları No 15.

Milli Eğitim Bakanlığı (1993). Medya Tasarım Kurs Notları, Ankara: Film Radyo Televizyonla Eğitim Başkanlığı.

Parsa, S. (1994). Televizyon Estetiđi, İzmir: Eđe Üniversitesi Basımevi.

Varol, A. Varol, N. (1999). Almanya'da Uzaktan Eğitim Üniversitesi", Uzaktan Eğitim, Yaz, Kış.

Verdiun, J.R., Clark, T. A. (1994), Uzaktan Eğitim: Etkin Uygulama Esasları, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.